

YAZI, YAZGI, YAZMAK

Ali Teoman (İstanbul, 7 Temmuz 1962 - 23 Mart 2011) Orta öğrenimini İstanbul Alman Lisesi'nde, yüksek öğrenimini İTÜ Mimarlık Fakültesi, MSÜ Mimarlık Fakültesi ve Sorbonne Üniversitesi Plastik Sanatlar Fakültesi'nde tamamladı. 1989-1993 yıllarında iş ve öğrenim için Londra ve Paris'te bulundu. Bu dönemde, diğer uğraşlarının yanı sıra sokak müzisyenliği de yaptı. 1993 yılında İstanbul'a döndükten sonra, yazı çalışmalarına daha çok zaman ayırmak amacıyla mimarlığı bıraktı ve çeşitli üniversitelerde İngilizce okutmanı olarak çalıştı. *Café Esperanza* ve *Eşikte* kitapları Fransızcaya çevrilip basıldı. *Gizli Kalmış Bir İstanbul Masalı* 1991 yılında "Nurten Ay" imzasıyla önce Haldun Taner Öykü Ödülü'nü kazandı ve aynı adla Simavi Yayınları'ndan çıktı. Ali Teoman bu "yazınsal oyun"unu 2007'de *kitap-lık* dergisinde açıkladı ve kitabı ilk kez kendi adıyla yayımladı.

Öykü: *Gizli Kalmış Bir İstanbul Masalı* (1991; 1991 Haldun Taner Öykü Ödülü; 2007), *İnsansız Konağın İkonu* (1993; 1992 Milliyet Öykü Ödülü), *Pervaneler* (1998), *Aşk Yaşama Çok Uçuk* (2006), *Horasan Elyazması* (2009), *Taş Devri* (2011), *Kırık Kalpler Terzihanesi* (2012).

Roman: *Uykuda Çocuk Ölümleri* (Konstantiniyye Üçlemesi I, 2002), *Bir Garip Cindi Zümrüdüanka* (2005), *Karadelik Güncesi* (Konstantiniyye Üçlemesi II, 2007), *Eşikte* (2008), *Gecenin Atları* (Konstantiniyye Üçlemesi III, 2011).

Anlatı: *Café Esperanza* (2010).

Günce: *Gezgin Günce – Britanya Defterleri* (2011).

Düzyazı: *Yazı, Yazgı, Yazmak* (2019).

Ali Teoman'ın
YKY'deki kitapları:

- Pervaneler (1998)
Uykuda Çocuk Ölümleri - Konstantiniyye Üçlemesi I (2002)
Taş Devri (öykü, 2011)
Gecenin Atları - Konstantiniyye Üçlemesi III (2011)
Kırık Kalpler Terzihanesi (2012)
Karadelik Güncesi - Konstantiniyye Üçlemesi II (2013)
Bir Garip Cindi Zümrüdünka (2013)
Eşikte (2014)
Gizli Kalmış Bir İstanbul Masalı (2015)
Yazı, Yazgı, Yazmak (2019)

ALİ TEOMAN

Yazı, Yazgı, Yazmak

Yazılar ve Söyleşiler

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5384
Edebiyat - 1538

Yazı, Yazgı, Yazmak / Ali Teoman

Kitap editörü: Murat Yalçın
Düzeltili: Başak Günsever

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Arzu Yaraş

Baskı: A4 Ofset Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.
Otosanayi Sitesi Yeşilce Mah. Donanma Sok.
No: 16 Seyrantepe - Kağıthane / İstanbul
Telefon: (0 212) 281 64 48
Sertifika No: 12168

1. baskı: İstanbul, Haziran 2019
ISBN 978-975-08-4512-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2012
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

I. KİTAP ELEŞTİRİLERİ

Cin, Cinnet, Cinayet • 11

Bir Portre Denemesi: *Genç Bir Don Juan'ın Maceraları* • 14

Yaşar Kemal İrmağında Bir Kez Daha Yıkanmak • 20

Postmodern Bir Oynaşı Kurmaca Alıştırmaları • 27

Sessizliğe Övgü • 30

Göçmüş Bir Yazar İçin On İki Mum ve Bir İkona • 33

II. YAZMA UĞRAŞI

Durmadan Yazmak / Yazmadan Durmak • 45

Modern Zamanlar • 47

“Gökyüzü Kargaların Yokluğudur” • 49

Gündönümüne Doğru • 50

Eğretileme: Beşinci Töz • 52

En Sevdiğim Kitabım • 61

Patolojik Bir Vaka Olarak Meslek Seçimi • 65

Yazı, Yazgı, Yazmak: Nasıl Yazar Olunmaz • 70

III. SÖYLEŞİLER

At Sineği Olmak İyidir • 85

Aşk Herşeyi Gerçekten Mahveder mi? • 96

Herşey Kusursuz Bir Fars Atmosferi İçinde Cereyan Etti • 100

Roman İçinde Roman: *Uykuda Çocuk Ölümleri* • 113

Kimi Seçtiğiniz Kadar Kimleri Seçmediğinizle de İlgilidir Aşk • 120

İşe Yaramayan Şeydir Sanat • 128

Kuşu Şarkısı Olmayan Bir Kuşu Şarkısı • 147

D. için

Bu kitaptaki yazı ve söyleşiler 2004-2011 yılları arasında *kitap-lık*, *Çaydan-lık*, *cogito*, *Radikal Kitap*, *Cumhuriyet Kitap*, *Notos Öykü*, *Yazmak* ve *Dem* dergilerinde yayımlanmıştır.

I Kitap Eleştirileri

Cin, Cinnet, Cinayet

“Yazma gücümden ve fikirleri en yüksek zarafet ve canlılıkla ifade etmedeki harikulade yeteneğimden emin olmasam... Hikâyeme aşağı yukarı böyle başlamayı kararlaştırmıştım. Dahası, okuyucunun dikkatini şu gerçeğe çekmeliydim: Eğer bu güçten, bu yetenekten ve sairden yoksun olsa idim, sadece kısa süre önce olup biten kimi olayları anlatmamış olmazdım, anlatacak birşey de olmamış olurdu, çünkü, mülayim okuyucum, zaten hiçbir şey olmamış olurdu.”

Bu sözlerle açılıyor Nabokov'un *Cinnet*'i ve aynı senlibenli, alaycı, gizemli tona sadık kalarak, sık sık yinelenen “Ey Okuyucu!” tarzı laf atmalarla sürüyor. Tipik bir birinci kişi anlatısıyla karşı karşıyayız kısacası. Anlatıcı-yazar Hermann, tıpkı yaratıcısı Nabokov gibi, edebiyat heveslisi bir Rus göçmeni (Nabokov'un durumunda, bunun amatör bir hevesin biraz ötesine geçtiği söylenebilir) ve, alıntıdan da anlaşılabilir gibi, yaşama hayli ironik bir bakışı var. Ancak baba-oğul arasındaki benzerlikler burada sona eriyor. Alman asıllı bir Rus olan Hermann Karloviç, Ekim Devrimi'nin ardından, kuş beyinli ve koket karısı Lydia'yla birlikte Batı'ya kaçmayı seçmiştir. Berlin'de çikolata ticaretiyle uğraşmakta, heyecansız, konforlu, örnek bir burjuva yaşamı sürmektedir. İşi nedeniyle sık sık yolculuk etmesi gereken Hermann, bu yolculuklardan birinde, Çekoslovakya'da, ona ikiziymişçesine benzeyen sokak serserisi Felix'le karşılaşır. Bu beklenmedik karşılaşma, zıt toplum katmanlarından gelen bu iki kişinin yaşamlarını tümüyle değiştirecektir.

Doppelgänger ya da *duende*, Habil'le Kabil, zıt ikizler, düşman kardeşler: Nabokov, Stevenson'dan Borges'e, klasik ve modern yazında hayli işlenmiş olan bu izleğe çok özgün bir yaklaşım getirmemiş belki, ancak yine de ilginç ayrıntılarla dolu, alttan alta gerilimli, ustahlık bir anlatı kurmuş olduğu söylenebilir. Parlak bir açılışın ardından, orta bölümlerin nispeten puslu ve durgun atmosferine giriliyor, ama finale doğru yine yükseliyor tempo. Metnin en çarpıcı özelliği, tüm Nabokov metinlerinde olduğu gibi, değişik

anlatı tekniklerinin bir arada kullanılmış oluşu: Yukarıdaki alıntıda olduğu gibi ani lapsuslar, aynı olayın farklı tarzlarda anlatımı, düş sekansları, dil oyunları, vb. Monolitik bir doku kurmaktan titizlikle kaçınıyor Nabokov; bunun yerine rengârenk eklettik bir mozaigi yeğliyor. Öte yandan, metinde sık sık karşımıza çıkan *Suç ve Ceza* göndermeleri, Nabokov'un bu romanı Dostoyevski'nin başyapıtına bir *contrepoint* olarak tasarlamış olabileceğini düşündürüyor. Bilindiği gibi, Anglosakson eleştiri geleneği *Suç ve Ceza'yı* ısrarla *polisije* romanın öncülerinden kabul eder. Şimdi aynı şeyi Hermann Karloviç aracılığıyla Nabokov'un kaleminden okumak, hayli yadırgatıcı görünen bu sınıflamanın belki de Rus biçimcilerinden ödünç alınmış olduğunu getiriyor akla. Anglosakson eleştirmenlerin ve Nabokov'un kendinden emin tavrına karşın, temelde din ve etik üzerine devasa bir felsefi tartışma olan *Suç ve Ceza'nın* bir *polisije* olduğuna ikna olmak zor. Buna karşılık *Cinnet'in*, hemen hemen hiç aksiyon içermemekle birlikte, evet, bir tür *psikolojik polisije* olduğu söylenebilir.

Nabokov'un kitaba 1965'te yazdığı retrospektif önsöz, romanın kendisi kadar ilginç. Bu önsözden, *Cinnet'in* Fransızca çevirisi 1939'da Paris'te yayımlandığında, Sartre'in kitap hakkında "dikkate değer ölçüde ahmakça" [sic!] bir makale kaleme aldığını öğreniyoruz. Sartre'a göre, romanın hem yazarı hem de kahramanı, savaş ve göçün birer kurbanıdır. "Nabokov'un köksüzlüğü, Hermann Karloviç'ininki gibi mutlaktır," buyuruyor Sartre ve dirayetle devam ediyor: "O, karşı çıkmak için bile olsa, herhangi bir toplumla ilgilenmez, çünkü herhangi bir topluma ait değildir." Böylelikle ilkin yalnızca "iyi roman"ın değil, aynı zamanda da "iyi yazar"ın nasıl olması gerektiğini bizzat bir otoritenin ağzından işitip rahata eriyoruz: Elimizde bize doğru yolu gösterecek basit bir formülümüz var artık. Ancak burada bizim açımızdan asıl sevindirici olan, Nabokov'un isabetle kaydettiği "hamakat" keyfiyetinin, yalnızca Türk yazınında değil, Batı yazınının önde gelen adları arasında da hayli yaygın olduğunu görmek: Çok şükür, demek ki en azından yazın alanında "muasır medeniyet seviyesi"ni yakalamışız.

Camus'nün *Yabancı'sı* göz önüne alındığında, Nabokov'un varoluşçuluğa yaptığı yarı alaylı gönderme de yerinde görünüyor: Hermann'ın kurbanına karşı canavarca duygusuzluğunda,

Meursault'nun Oran güneşi altındaki mükemmel apatisini önceleyen birşeyler var sanki. Finale doğru yükselen nabızla birlikte, yazara ve kahramana yöneltilen “köksüzlük” eleştirisi büyük bir soru işaretine dönüşüyor: Bu metnin sapına kadar Rus olduğunu görmemek için, herhalde ancak Sartre çapında bir yazar olmak gerek. Ama tabii Dostoyevski'ye salt sınıf çatışması optiğinden bakma ferasetini gösterebilen bir eleştiri geleneğinin (anımsayalım: Zweig, Dostoyevski'de çağının en önemli psikoloğunu görürdü) bunu iskalamasına şaşmamak gerek. Öte yandan, Nabokov kitaba atfedilebilecek her türlü toplumsal eleştiri yorumunu kategorik olarak reddetse de, metnin Pasolini ya da Chabrol'u çağrıştıran derin ve acıtıcı bir burjuvazi eleştirisi içerdiği açık. Sartre'ın “yazar = kahraman” denklemi iyice tavsiyor bu noktada: Humbert'in Nabokov olduğunu iddia ederek *Lolita*'yı yaktırmak için didinen pürütenlerin ahlakçı başkaldırısından pek de farkı yok bunun.

Sonuç olarak, *Cinnet* Nabokov'un majör yapıtlarından biri değil belki, ama yetmiş yıl önce yazılmış olmasına karşın modern biçemi, ironik yaklaşımı, psikolojik derinliği ve çevirisinde bile kendini belli eden dil cümbüşüyle, teknik, estetik ve entelektüel tazeliğini hâlâ koruyan, zaman ötesi bir metin, okunmaya değer bir kitap: Okumasını bilene.